

**Н. П. РЕЗНІК
А. М. СЛОБОДЯНИК
В. О. КОТЛЯРОВ**

**ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
АГРОПРОМИСЛОВИХ ФОРМУВАНЬ**

Монографія

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2018

УДК 338.43:631.11

Р 34

Рецензенти: *Л. В. Забуранна*, д-р екон. наук, проф.,
проф. кафедри менеджменту ім. Й. С. Завадського
(Національний університет біоресурсів
і природокористування України)

Л. В. Ширінян, д-р екон. наук, проф., завідувач
кафедри фінансів (Національний університет
харчових технологій)

О. О. Красноручий, д-р екон. наук, проф.,
проф. кафедри організації виробництва, бізнесу
та менеджменту (Харківський національний
технічний університет сільського господарства
ім. Петра Василенка)

*Рекомендовано Вченою радою Національного університету
біоресурсів і природокористування України (протокол № 2
від 26.09.18)*

Резнік Н. П., Слободяник А. М., Котляров В. О.

Р 34 Інвестиційне забезпечення конкурентоспроможності
агропромислових формувань: монографія / Н. П. Резнік,
А. М. Слободяник, В. О. Котляров. — Київ : ДП “Вид. дім
“Персонал”, 2018. — 344 с. : іл. Бібліогр. : с. 198–214.

ISBN 978-617-02-0311-3

Викладено методичні авторські підходи щодо дослідження ефективності інвестиційних проектів вертикально-інтегрованих агропромислових формувань на основі теорії нечітких множин; сформульовано пропозиції щодо вдосконалення механізму підвищення інвестиційної привабливості агропромислових формувань за рахунок впровадження комплексної системи управління інвестиційною привабливістю; внесено пропозиції щодо формування стратегії підвищення інвестиційної привабливості агропромислових формувань на основі моделі регулювання діяльності агропромислових структур за посередництвом проведення активної державної політики. Приділено увагу обґрунтуванню та розробці теоретико-методичних засад і практичних рекомендацій щодо підвищення інвестиційної привабливості агропромислових формувань.

Розраховано на наукових співробітників, магістрів і аспірантів економічного профілю, спеціалістів агропромислового виробництва.

УДК 338.43:631.11

© Н. П. Резнік, А. М. Слободяник,
В. О. Котляров, 2018

© ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2018

ISBN 978-617-02-0311-3

ЗМІСТ

ВСТУП	5
Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИЗНАЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ АГРОПРОМИСЛОВИХ ФОРМУВАНЬ В УКРАЇНІ.....	7
1.1. Інвестиції як економічна категорія та особливості інвестиційної привабливості агропромислових формувань в Україні.....	7
1.2. Узагальнення зарубіжного досвіду механізмів підвищення інвестиційної привабливості підприємств	30
1.3. Система формування та методів визначення оцінки інвестиційної привабливості агропромислових формувань	51
Розділ 2. СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ АГРОПРОМИСЛОВИХ ФОРМУВАНЬ	77
2.1. Сучасні тенденції розвитку АПК та оцінка рівня його інвестиційної привабливості	77
2.2. Принципи діяльності та перспективи розвитку вертикально-інтегрованих агропромислових формувань	99
2.3. Визначення інвестиційної привабливості як складової системи управління ТОВ “РОСТОК-ХОЛДІНГ”	116
Розділ 3. ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНИХ МЕХАНІЗМІВ ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ АГРОПРОМИСЛОВИХ ФОРМУВАНЬ В УКРАЇНІ	141
3.1. Принципи побудови та реалізації стратегії підвищення інвестиційної привабливості агропромислових формувань	141

3.2. Модель комплексної системи управління інвестиційною привабливістю ТОВ “РОСТОК-ХОЛДИНГ”	158
3.3. Розширення взаємодії інструментів підвищення інвестиційної привабливості агропромислового формування ТОВ “РОСТОК-ХОЛДИНГ”	170
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	194
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ	198
ДОДАТКИ	215

ВСТУП

В умовах дефіциту фінансових і матеріальних ресурсів для забезпечення подальшого розвитку галузей агропромислового комплексу України потрібні значні інвестиції. Через обмеженість внутрішніх джерел вагомим чинником фінансового забезпечення, техніко-технологічного оновлення та підвищення конкурентоспроможності вітчизняного виробництва може стати іноземний капітал як основний канал надходження інновацій. Проте обсяги залучення інвестицій в аграрне виробництво залишаються нині незначними, що зумовлено несприятливими політичними, соціально-економічними та екологічними чинниками.

В аграрній сфері залучення інвестицій виступає засобом забезпечення продовольчої безпеки, гарантом розвитку сфер агропромислового комплексу та екологічного захисту довкілля. Покращення ситуації можливе за умови не лише відновлення повноцінного аграрного інвестиційного процесу, а й забезпечення активності інвестиційної діяльності, що дало б можливість компенсувати нестачу інвестування минулого десятиліття та покрити сучасні обсяги потреб в інвестиційних ресурсах. Виходячи з цього, існує сукупність актуальних проблем інвестування агропромислових формувань, обумовлених їх адаптацією до ринкових інституцій не лише державного, а й світового рівня. Серед основних проблем: розвиток інституційного середовища аграрного та фінансового ринків, спроможних ефективно залучати, розміщувати та сприяти окупності інвестицій у сільське господарство; формування державної аграрної політики, спрямованої на забезпечення вільного та рівного доступу аграрних формувань до інвестиційних ресурсів та державну підтримку розвитку пріоритетних галузей агропродовольчого виробництва; вдосконалення систем управління інвестиційними процесами аграрних формувань, спрямоване на забезпечення системного підвищення інвестиційної актив-

ності та ефективності використання інвестицій задля найповнішого використання біологічного потенціалу галузі.

Теоретичне розв'язання проблеми інвестиційної привабливості — одна з найважливіших передумов для ефективної практики організації управління та планування економікою. Це дає змогу говорити про те, що функціонування економічної системи можливе лише за умови її забезпечення матеріальними, трудовими, фінансовими та іншими ресурсами. Їх акумулювання і використання у виробничому процесі є основою інвестиційної діяльності, яка забезпечує розвиток економіки і суспільної системи загалом.

Основою для залучення інвестора і, відповідно, отримання фінансових коштів підприємством є його привабливість для акціонерів (інвестиційна привабливість), а основним критерієм інвестиційної привабливості як для прямих, так і портфельних інвесторів є фінансовий стан підприємства. Найважливішим завданням управління інвестиційним процесом є оцінювання привабливості інвестування у підприємство як джерело отримання прибутку акціонером на вкладений капітал.

Багато досліджень присвячено фінансовим інвестиціям, а також методиці вибору і обґрунтування інвестиційних проєктів, але при цьому не враховується специфіка підвищення інвестиційної привабливості агропромислових формувань, що спеціалізуються на виробництві, зберіганні та переробці сільськогосподарської продукції. Тактичні й стратегічно важливі аспекти інвестування аграрних формувань залишаються не достатньо дослідженими.

Розділ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИЗНАЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ АГРОПРОМИСЛОВИХ ФОРМУВАНЬ В УКРАЇНІ

1.1. Інвестиції як економічна категорія та особливості інвестиційної привабливості агропромислових формувань в Україні

На сучасному етапі розвитку економіки України виникла об'єктивна необхідність активізації інвестиційної діяльності, оскільки вона є вирішальною ланкою всієї економічної політики держави, яка забезпечує стабільне економічне зростання, приріст соціального ефекту, збалансованість макроструктури тощо. Розвиток фінансових інститутів та інтеграція України у світове економічне співтовариство істотно підвищують увагу до інвестиційної привабливості підприємств. Інвестиційна привабливість є однією з ключових характеристик, яка зумовлює залучення підприємством інвестицій.

Насамперед, для кращого розуміння і сприйняття теми дослідження необхідно розібратися з основними економічними категоріями. У своєму розвитку теорія інвестицій пройшла кілька етапів. Початковим можна вважати роботи австрійської економічної школи Р. Бем-Бавері, де інвестиції трактуються як обмін задоволення сьогоdnішніх потреб на задоволення їх у майбутньому. У 20–30-х роках ХХ ст., у період зародження теорії фінансів як науки, з'явилися роботи І. Фішера з теорії процентної ставки [1].

Кейнс Дж. визначав інвестиції як "...поточний приріст капітального майна внаслідок виробничої діяльності даного періоду. Це — та частина прибутку за певний період, яка не була використана для споживання" [2]. У цьому визначенні чітко виявлена сутнісна характеристика інвестицій. З одного боку, вони відображають величину акумульованого доходу, обсягу

інвестиційних ресурсів (потенційний інвестиційний попит), а з іншого — виступають у формі вкладень (витрат), які визначають приріст вартості капітального майна (реалізований інвестиційний попит і пропозиція). Досить поширеною є інтерпретація інвестицій як набору благ, цінностей, що вкладаються в діяльність з метою отримання певних ефектів у майбутньому.

Американські вчені-економісти К. Р. Макконел і С. Л. Брю під інвестиціями розуміють “...витрати на виробництво та накопичення виробництва і збільшення товарних запасів”, а під засобами виробництва, інвестиційними товарами, тобто капіталом — “...створені людиною ресурси, що використовуються для виробництва товарів і послуг: товари, які безпосередньо не задовольняють потреби людини...” [3].

У рамках централізованої планової економіки використовувалося поняття “валові капітальні вкладення”, під якими розумілися усі витрати на відтворення основних фондів, включаючи витрати на їх повне відновлення — *investio* (вдягаю), що означає вкладення капіталу в галузі економіки всередині країни і за кордоном [4].

Водночас, інші західні економісти, такі як Дж. Шмалензі, вважають: “Інвестиції мають місце у тому разі, якщо частина поточного виробництва використовується для збільшення основних фондів” [5]. У цьому визначенні інвестиції обмежені лише вкладеннями в основні фонди. Чедвик стверджує, що до інвестицій слід відносити тільки вкладення капіталу в об’єкти інвестування, які знаходяться на стороні [6–8]. Окремі автори, визначаючи термін “інвестиції”, вважають, що вони існують тільки у грошовій формі [9]. Але інвестиції можуть бути не тільки у грошовій формі, процес інвестування на підприємстві може відбуватись у формах:

- сукупності технічних, технологічних, комерційних та інших знань;
- виробничого досвіду;
- прав використання землі, води, ресурсів, споруд;
- інших майнових та інтелектуальних прав.

Брігхем Е. розглядає інвестиції з двох позицій: фінансової, за якою інвестиції — це активи, кошти, що вкладаються у господарську діяльність з метою отримання доходу, та економічної, де інвестиції розглядаються як видатки на створення, розширення, реконструкцію та технічне переозброєння основного та оборотного капіталу [10]. Інвестиції — сукупність всіх грошових, майнових та інтелектуальних цінностей, вкладених у реалізацію різних програм і проектів виробничої, комерційної, соціальної, наукової, культурної та іншої сфер з метою одержання прибутку (доходу), досягнення соціального або економічного ефекту [10].

З метою більш детальної класифікації інвестицій розглянемо табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Класифікації інвестицій

Класифікаційна ознака	Класифікаційний вид
1	2
За формою власності	<i>Приватні</i> – кошти населення (індивідуальних інвесторів), а також юридичних осіб; <i>державні</i> – що фінансуються з державного бюджету, місцевих бюджетів, державними підприємствами, установами й організаціями; <i>колективні</i> – кошти господарських товариств, спілок, громадських і релігійних організацій, інших юридичних осіб, заснованих на колективній власності
За об'єктами вкладення капіталу	<i>Реальні інвестиції</i> – це вкладення капіталу у відтворення основних засобів, у приріст запасів товарно-матеріальних цінностей та інші об'єкти, які пов'язані із здійсненням операційної діяльності підприємства чи поліпшенням умов праці і побуту персоналу; <i>фінансові інвестиції</i> – це вкладення капіталу в різні фінансові інструменти, головним чином у цінні папери, з метою отримання прибутку; <i>інвестиції у нематеріальні активи</i> – це вкладення коштів у наукові дослідження, підготовку кадрів, рекламу, купівлю ліцензій на використання патентів

1	2
За територіальним (регіональним) принципом	<i>Внутрішні</i>, або вкладення капіталу суб'єктами господарської діяльності даної держави; <i>іноземні</i> – вкладення капіталу іноземними юридичними і фізичними особами, іноземними державами, міжнародними урядовими і неурядовими організаціями; <i>закордонні</i> – вкладення коштів в об'єкти інвестування за межами території даної держави (придбання цінних паперів закордонних компаній, майна)
За відтворювальним напрямом	<i>Валові інвестиції</i> характеризують загальний обсяг капіталу, що інвестується у відтворювання основних засобів і нематеріальних активів за визначений період; <i>реноваційні інвестиції</i> характеризують обсяг капіталу, що інвестується у просте відтворювання основних засобів і нематеріальних активів, які амортизуються. У кількісному вираженні реноваційні інвестиції прирівнюються до суми амортизаційних відрахувань за визначений період; <i>чисті інвестиції</i> характеризують обсяг капіталу, що інвестується у розширене відтворення основних засобів і нематеріальних активів. У кількісному вираженні чисті інвестиції – це сума валових інвестицій, яка зменшена на суму амортизаційних відрахувань
Залежно від строків освоєння	<i>Короткострокові інвестиції</i> – це вкладення капіталу на період до одного року; <i>довгострокові інвестиції</i> – це вкладення капіталу на період більше одного року
По відношенню до підприємства – інвестора	<i>Внутрішні інвестиції</i> – це вкладення капіталу у розвиток операційних активів самого підприємства-інвестора; <i>зовнішні інвестиції</i> – це вкладення капіталу у реальні активи інших підприємств чи у фінансові інструменти інвестування, які імітуються іншими суб'єктами господарювання
За сумісністю здійснення	<i>Незалежні інвестиції</i> – це вкладення капіталу у такі об'єкти інвестування, які можуть бути реалізовані як автономні;